

МІФОЛОГІЗМ ЗБІРКИ «АФИНИ» ВЛАСТИ ВЛАСЕНКО

Науковий вісник Ужгородського університету.

Серія: Філологія. 2023. Випуск 1 (49).

УДК 821.161.2-1.09 Власенко:82-97

DOI: 10.24144/2663-6840/2023.1(49).64–70.

Кузьма О. Міфологізм збірки «Афіни» Влади Власенко; кількість бібліографічних джерел – 14; мова українська.

Анотація. У статті проаналізовано збірку поезій «Афіни» сучасної української поетеси Богдани Ковалюк, яка творить під псевдонімом Влади Власенко. Влада Власенко – прикарпатська письменниця, за фахом філолог, викладач, громадська діячка, лауреатка премій імені Бориса Нечерди (2016) та імені Василя Стефаника (2023).

Мета статті – розкрити міфологізм збірки «Афіни» (2021), з'ясувавши способи художньої реалізації міфу у структурі поетичних текстів авторки. Для досягнення мети було виконано такі завдання: розкрити міфологічний дискурс збірки «Афіни» Влади Власенко; проаналізувати засоби міфологізму; визначити роль образів-архетипів у поезіях збірки; з'ясувати специфіку художнього мислення поетеси. Праця базується на досягненнях сучасних студій із вивчення міфологізму в літературних текстах, а також на прийомах біографічного, психологічного, культурно-історичного, герменевтичного методів аналізу творів.

Доведено, що творчість Влади Власенко спирається на фольклорно-міфологічні традиції Прикарпаття, має філософське підґрунтя й культурологічну спрямованість. Вірші поетеси складають собою самобутню поетичну систему і творять оригінальний авторський міфосвіт. Осмислюючи проблеми людського буття в збірці «Афіни», письменниця використовує архетипи давньої слов'янської міфології, надаючи їм своєрідного трактування. Художній простір книжки Влади Власенко містить стихії води (образ річки, дощу), вогню (сонце, ватра, свіча), землі (гори, ліси, дерева), повітря (вітер). Гуцульсько-бойківський міфосвіт у творах авторки співіснує з біблійними, античними міфологемами, із категоріями та образністю східних віровчень, зокрема буддизму (категорія «дзен»). Фольклорно-міфологічні мотиви трансформуються в художньо-філософські, набувають узагальнень і сприяють вираженню авторської концепції буття.

Зазначено, що твори Влади Власенко, представлені в збірці «Афіни», характеризуються новизною, самобутністю, індивідуально-авторськими способами реалізації різних міфологічних систем, візіонерським типом художнього мислення і є значним досягненням сучасної української поезії.

Ключові слова: Влада Власенко, сучасна поезія, міфологізм, міфопоетика, образ-архетип, стиль, символіка.

Постановка проблеми. Творчість Влади Власенко, «карпатської поетичної мольфарки» (Мар'яна Савка), вражає свіжістю й новизною художнього мислення, зануренням у різні культурно-міфологічні пласти, психологічною достовірністю у відображенні світовідчуження сучасної людини, якій важливо пізнати себе й світ довкола себе, особливою інтимністю в розмові з читачем. І хоча Влада Власенко є авторкою поки що двох поетичних книжок – збірок «Згарди» (2017) та «Афіни» (2021), окремих прозових текстів, усе ж її творчі здобутки засвідчують самобутність індивідуально-авторської манери письма, оригінальність художньої системи, власний мистецький почерк, стали місце в сучасному літературному процесі.

Поетеса закінчила філологічний факультет Львівського університету імені І. Франка. Деякий час відвідувала університетську літературну студію «Франкова кузня», у якій шліфували поетичну вправність і відомі сучасні автори – Мар'яна Савка, Маріанна Кіяновська, Роман Скиба, Юрій Чопик та ін. Це було, справді, покоління ентузіастів, яскравих творчих особистостей, які шукали власні шляхи в літературі, власні способи самовираження. Богдана Ковалюк до поетки Влади Власенко, лауреатки літературних премій імені Бориса Нечерди (2016), імені Василя Стефаника (2023) йшла своєю стежкою. Це був шлях активної педагогічної, громадської роботи, час для розвитку таланту в надвірнянській літстудії «Бистринь». Поезії авторки публікувалися в газетах («Народна воля»), журналах («Дніпро», «Перевал»), у літстудійних альманахах

тощо. У 2017 році Влада Власенко презентувала українській спільноті збірку із колоритною назвою «Згарди» (видавництво «Discursus»). У 2019 році вона зайняла перше місце у Всеукраїнському літературному конкурсі малої прози імені Івана Чендея за оповідання «Святий вечір» [Антологія Всеукраїнського конкурсу малої прози імені Івана Чендея 2022, с. 83–84]. А в 2021 році з'явилася збірка «Афіни» («Видавництво Старого Лева») – книжка «про розуміння світу і себе в ньому, про нерозривний, а подеколи й магічний зв'язок зі своїм корінням, емоційну чутливість, зрештою – про вміння бути» [Власенко Влада. Афіни 2021, с. 2].

Влада Власенко репрезентує в українській поезії початку ХХІ століття поетичне міфомовлення, закорінюючи у своїх текстах прадавні архетипи, символіку гуцульсько-бойківського міфосвіту. Тому вважаємо доцільним вивчення міфологізму у творчості поетеси.

Аналіз досліджень. Художній доробок Влади Власенко ще не має ґрунтового й системного аналізу. Але окремі відгуки на її творчість є. Приміром, поет, публіцист, керівник надвірнянської літстудії «Бистринь» Нестор Чир висловив такі міркування щодо стилю авторки: «Богдана Ковалюк взяла поезію за «спосіб мислення», тобто за стан своєї душі, зробила поетичне слово зброєю, спілкуванням з навколишнім світом, тим мірилом власного «Я», яке вимагало сповіді перед собою» [Чир 2011].

Збірка «Згарди» стала об'єктом аналізу літературознавця Романа Голода. У рецензії на цю поетичну книжку він слушно зазначив: «Власне,

грані творчості Влади Власенко в сукупності й забезпечують оригінальність і неповторність її індивідуального стилю. Це передусім автентика, етноестетика, етнографізм, фольклорні вкраплення, образність народної демонології, локальний колорит, діалектизм» [Голод 2019, с. 119]. Погоджуємося із вченим, що «міфологічна образність додає Властиним «Згардам» позачасової значущості» [Голод 2019, с. 119]. Риси, помічені Романом Голодом у поетиці збірки «Згарди», оприявлені й у наступній книжці – «Афини». Поетеса не зупиняється на шляху духовних шукань і продовжує свою подорож у глибини язичницького світовідчуження, вдало додаючи в тексти християнську символіку й вибудовуючи неповторний авторський міф. Художній інстинкт веде її у прадавні культурно-міфологічні пласти, в питання родової пам'яті та зв'язку поколінь. Інтенції «Згарди» розростаються в «Афинах» новими поетичними візерунками, але зберігають ту ж саму ритміку народних замовлянь, той самий молитовно-медитативний простір, той самий живописний карпатський колорит.

У розлогій рецензії на збірку «Афини» Уляна Галич окреслила стиль Влади Власенко як «фольклорно-магічний реалізм» і наголосила, що унікального шарму поезії авторки надають «глибинне занурення в питому семантику карпатських гір, акцент на особливий діалектологічний мовлення, невимущена інтеграція сучасного урбаністичного простору в автентичну гуцульську реальність, пронизану тремкими, понадчасовими візіями та інтроспективними малюнками» [Галич 2022].

Багато для розуміння способу мислення, процесу творчості дають висловлювання й самої поетеси. Важливим є пояснення авторки, чим для неї є поезія: «...віршуванню можна навчити, бо можна засвоїти системи віршування і засоби створення ритму та вправно вміти ними користуватися, а ось поезії не навчиш. Бо це стан відчуттів, це внутрішній кінематограф, в якому працює все одразу: і музика, і слова, і візуальні ряди, і настрої, і атмосфера... Це процес творення, це момент, коли можна зрозуміти будь-якого Бога, коли він творив...» [Влада Власенко: «Діалект сам по собі – потужна, майже первісна енергетика» 2021]. На презентації збірки «Афини» письменниця зауважила, що вживання діалектизмів для неї важливе і що це специфіка її стилю: «У віршах є діалекти, тому можуть бути певні бар'єри для читачів, але цим хочу показати, що мова багата і різноманітна і підкреслити, що видання поезій з діалектами – певна мужність для видавництва <...> Щодо діалекту загалом то скажу, що часто маю закиди про таку собі добровільну резервацію, про фонетичну асиміляцію діалектів до мов країн-загарбників... Можливо, це і так, але це звукоряд, в якому я виросла, і він дає чесність письма» [Влада Власенко: Вірші з афинами і голос дрімби 2021].

Висловлені міркування вчених, рецензентів творів Влади Власенко засвідчують художній потенціал її творчості, самотність авторського висловлення й глибину творчого самовираження.

Мета статті – здійснити аналіз міфологізму збірки «Афини» Влади Власенко.

Основні завдання статті – розкрити міфологічний дискурс збірки «Афини» Влади Власенко; проаналізувати засоби міфологізму в ній; визначити роль образів-архетипів у структурі поетичних текстів збірки; з'ясувати специфіку художнього мислення поетеси.

Методи та методика дослідження. Дослідження базується на досягненнях учених-літературознавців, які розглядають міфологізм як «спосіб поетичної реалізації міфу у творах оригінальної літератури» [Літературознавчий словник-довідник 2007, с. 452]. Поняття «міф» має широке трактування в сучасній гуманітаристиці, чому сприяли праці Р. Барта, М. Еліаде, Е. Кассіра, С. Мелетинського, Н. Фрая, К.-Г. Юнга тощо. Міфологізм у літературних текстах є специфічним способом, який дозволяє автору виражати свої ідеї шляхом застосування міфологем широкого фольклорного, культурологічного спектру. Українське літературознавство активно послуговується методом міфокритичного аналізу, про що свідчать, зокрема, праці А. Гурдуз [Гурдуз 2008], Д. Наливайка [Наливайко 1980], Я. Поліщука [Поліщук 2002], Г. Фоміної та А. Нямцу [Фоміна, Нямцу 2009] тощо. Погоджуємося із дослідником Нортропом Фраєм, що «основні структурні принципи літератури походять з мітів, і саме це забезпечує літературі її комунікативну силу впродовж століть, незважаючи на всі ідеологічні зміни» [Фрай 2001, с. 141]. Сучасне письменство так само «працює» з фольклорно-міфологічним матеріалом, що засвідчує, зокрема, і творчість Влади Власенко. Тому основним методом аналізу збірки «Афини» є міфокритичний (для вивчення засобів реалізації міфів у текстах поетеси), також використовуються прийоми біографічного, психологічного, культурно-історичного та герменевтичного методів.

Виклад основного матеріалу. Збірка «Афини» Влади Власенко вже своєю назвою та композицією апелює до народнопоетичних основ та стихії карпатського міфосвіту. Афини – це чорниця, яка росте на полонинах, має синій або чорний колір. Щоб зібрати ці ягоди, потрібно піднятися високо в гори й терпляче вичісувати спеціальним гребенем дрібні плоди. Зважаючи на особливе філософське світосприйняття поетеси, що виросло на ґрунті народних уявлень Прикарпаття, зрозумілою стає символіка назви. Адже афини можна трактувати і як плоди творчого Духу письменниці, як літературний вираз древнього колективного підсвідомого, переплавленого через особистий досвід та серце авторки. І щоб зірвати ці ягоди, тобто розкодувати смисли, закладені в поетичних текстах збірки «Афини» (і загалом всього доробку Влади Власенко), потрібно піднятися на висоту власного Духу, а вже потім із цієї вершини «смакувати» творчими плодами й пізнавати таємниці світопорядку, природи, власного «Я». Поезія авторки відкривається тому, хто прагне не загубити себе у вирі буденних клопотів і намагається розширити межі своєї душі. Тому твори мисткині – як справжнє поетичне мольфарство, «коли тоніає правда» [Влада

Власенко 2021, с. 12], коли стихає суета і ти розмовляєш із Богом (читай – із собою, своєю Божою подобою) і пізнаєш вищі сенси.

Збірку «Афини» поділено на чотири розділи: «Грань» («дотліваючі жарини вогню»), «Плес» («танець»), «Змерк» («сутінки») та «Фрай» («свобода», «воля», «простір»). Схильність до циклізації текстів помітна вже в першій збірці поетеси «Згарди». Назви елементів прикраси згарди – «Крижики», «Переліжки», «Чепраги» – стали назвами розділів збірки. У письменниці завжди є власна концепція компоновання своїх текстів. І номінація поетичної книжки постійно корелює із її структурою. Це принцип гармонійної композиції, який впорядковує стихію поетичних висловлювань, робить збірку мистецьки довершеною й цілісною. До цього принципу Власта Власенко звертається й у збірці «Афини», підбираючи під місткий образ-символ карпатських ягід такі ж місткі назви розділів. Усі чотири назви – «грань», «плес», «змерк», «фрай» – мають стосунок до первісних архетипів, зокрема вогню та повітря. Символічне значення танцю (діалектизм «плес») розкривається в процесі осягання словесної магії авторки. Її твори мають у собі надзвичайну сугестивну силу, адже ритміка текстів нагадує подекуди ритміку народних замовлянь, інколи молитви чи медитації як особливо сакральних духовних практик. І відповідно твориться простір такої художньої взаємодії, що нагадує собою танець. Танець творчого буття – основа основ поезії Власти Власенко. Танець оприявнює також ідею живого існування, коли людина проживає різні досвіди свого земного шляху у всій палітрі відчуттів, емоцій, осягнень.

Лірична героїня поезій збірки «Афини» – жінка, що відчуває сакральну природу Всесвіту, це карпатська магія, до якої Бог говорить правдивою мовою через воду («Може, колись будемо жити...»), через «дощеньята» («По розмореній столоді / дощеньята бігли голі...»), тишу гір і вогонь ватри («Щось я дням своїм нітрохи...»), «Спинися при ватрі – дивися впритул», «Мені хочеться плаття в хмари...»), через ближнього («Ніжністю тихістю Боже мій...»), через красу яблуні («Ябліночка...»), «Дощ задріботів, а я у хаті...»), через голоси предків («Як витеше жаль мене до покірності...»), «Підсвічник тріс. Ви, певно, бабо, тут...»). І сама вона володіє відьомською магією, попереджаючи людей: «Та що ви, що ви, ідіть, не варто, / це набересть якихось бліх, / я ж та, я шепчу на повну ватру / і маю лиликів повний міх, / я вмію дуже страшною бути, / в кишені в мене сушений змії...»; «...бо я ж мольфарка, зелена півка, / тонка шалянка, червоний спід, / потерта дрімба, стара кобілка, / тікайте ліпше подалі від...» [Власта Власенко 2021, с. 57].

У структурі збірки чітко вибудовується концепція жінки, яка володіє сакральними знаннями, взаємодіє із вищим світом і нерозривно зв'язана з простором рідної землі. На наш погляд, дуже точно відображає суть ліричного суб'єкта поезій Власти Власенко архетип «Дикої жінки», що став об'єктом вивчення дослідниці Клариси Пінколи Естес. У відомій праці «Жінки, що біжать з вовками. Архетип

Дикої жінки у міфах та легендах» К.-П. Естес на основі широкого фольклорно-міфологічного матеріалу розкодує вказаний архетип, наголошуючи на такій спрямованості своїх студій: «...згасаючу життєву силу жінок можна відновити широкими «психічно-археологічними» розкопками руїн жіночого підземного світу. Ці методи дають змогу відновити прояви природної інстинктивної свідомості, а через персоніфікацію в архетипі Дикої жінки – розпізнати аспекти й шляхи глибин жіночої природи. Сучасна жінка – це замутнена діяльність. На неї тиснуть, щоб була всім для всіх. Її давнє знання втратило термін придатності» [Клариса Пінкола Естес 2019, с. 11]. Отже, у дослідницькому фокусі К.-П. Естес опиняється саме прихована, неявна, невисловлена сутність жінки, без якої вона не зможе досягти цілісності. Її оця прихована сутність – інстинктивна, древня, надзвичайно потужна внутрішня природа жінки, що дозволяє їй уповні проявити своє «Я», свій творчий потенціал, усе багатство душі. «Коли жінки відновлюють взаємини з дикою сутністю, – зазначає К.-П. Естес, – то отримують у дар постійну внутрішню споглядачку, візіонерку, оракула; ту, яка має знання, натхнення, інтуїцію; ту, яка робить, творить, винаходить; слухачку, яка веде, викликає та пробуджує внутрішній і зовнішній світ до яскравого життя» [Клариса Пінкола Естес 2019, с. 16].

Поезія Власти Власенко, за нашими спостереженнями, є своєрідним способом розбудити Дику жінку, тобто інстинктивну природу жінки. Поетеса творить поле для того, щоб ця Дика жінка проявила свою силу, свої потенціали. Вона дає їй голос, щоб ця древня, прихована сутність заговорила, адже сучасна жінка затиснута суспільними нормами, різними догмами, негативними родовими сценаріями та переконаннями, потребою виживання, вона часто самотня, зранена, з розтерзаним серцем, нікому не зрозуміла. У вірші «Думаєш про втрачене й невчасне...» дуже тонко й філігранно передаються почування такої жінки: «*Думаєш про втрачене й невчасне, / думаєш про сіре в золотім, / смійся з сего, дівчинко прекрасна, / дівчинко прекрасна в сорок сім. / смійся з сего, бо ніхто з тобою / в підземеллях не бував твоїх / і не знає, у яким двобою / там твоїй плач міняється на сміх, / як стаєш ти, тиха й білосніжна, / чорним чортом посеред людей...*» [Власта Власенко 2021, с. 13]. Завдання письменниці – трансформувати внутрішнє буття жінки, відродити її природу, подарувати їй силу й цілісність. Її тексти відроджують древні знання про себе, про інтегрованість у світ природи та вміння бути з нею єдиним цілим, відчувати ритми буття й зливатися з ними:

*ах коли я хижою була
ах коли була я вовчим слідом
я була легка я пахла снігом
я шукала ватри і тепла*

*ах коли я вірила в траву
і молилась їй гірським потоком
я була проста я пахла соком
що стікає в чашу лісову...*

[Власта Власенко 2021, с. 18].

У цитованій поезії немає розділових знаків, адже поетеси важливо увиразнити стихію вільного природного життя. Натомість у дійсності цей порив душі, ця вітальна стихія відсутні. Прийом антитези вдало підкреслює ідею «загратованого буття» сучасної жінки:

*а тепер усе зійшло на пси
не літаю і не пахну снігом
і не знаю як це вовчим слідом
і не вмю вже понад ліси*

*все б мені невільничі стежки
все б мені капкани у оздобі
та ще ідол у людській подобі
та ланци та дим та мотузки...*

[Власта Власенко 2021, с. 18].

Невипадковим є використання образу «вовчого сліду» в аналізованій поезії. У поезії Влади Власенко вчувається відгомін давніх уявлень про вовків як утілення сили, хоробрості, волелюбності, відповідальності за стаю. За твердженням вітчизняних етнопсихологів, вовк є одним із центральних персонажів українського тотемізму. Тому не дивно, що цей образ та його художні інваріанти творчо використано в поезії мисткині.

Взагалі символіка образу вовка дуже добре накладається й на концепт «Дикої жінки» в інтерпретації К.-П. Естес: «Вовки й жінки споріднені за природою, допитливі, наділені істотною витривалістю й силою. Вони глибоко інтуїтивні, одержимі своїми дітьми, партнерами та зграєю. Вони мають досвід адаптації до страшенно мінливих обставин; вони несамовито рішучі й дуже хоробрі» [Клариса Пінкола Естес 2019, с. 12]. Поезія «Ах коли я хижою була...» Влади Власенко точно відображає спорідненість жіночої та вовчої природи в плані сильної інтуїції, витривалості, сили, рішучості, одержимості в піклуванні про дітей, партнера, «зграю» (родину). І письменниця фіксує відірваність сучасної жінки від одвічних законів природи, від землі, космосу, а найгірше – власної суті. Дика, інтуїтивна, потужна сутність жінки опинилася в «капкані» буденності, суєти, рутини, в ланцях та мотузках щоденних обов'язків, суспільних догматів. Єдиним порятунком від такого способу існування є вихід у творчі світи та злиття з карпатською природою. Процес творчості сакралізується, адже це стихія, у якій діє магія й відчувається повнота життя: «літери блиснули / кров шугонула лицем / ватрою блиснули / склом полоснули зі споду / збили в очах мені встояну всріблену воду / вдарили в дно і затихли малими / пташками дрібними / сумними / як херувими / святими / і золотими...» [Власта Власенко 2021, с. 131]. А світ природи розгортає невидиму книгу буття, і якщо ти вмєш читати цю книгу, то зможеш пізнати й себе: «... як зловиш світ десь при видиху / то тогди / зігни себе гет до малого бадилі – / май ліпше так вчуєш / старі голоси / борше так вздриш відки ти є / ... і він тепліє / і поповзут по тобі / з-під кореня мурашки / як месії...» [Власта Власенко 2021, с. 204].

Власта Власенко здійснює «психічно-археологічні» розкопки душі жінки у власний міфопоетичний спосіб шляхом занурення в первісні, базові архетипи. Вогонь, вода, земля, повітря – ці чотири першооснови буття – стають домінантами міфологічної структури збірки «Афини». Назва книжки дає вказівку на поетичний ландшафт, оприявнений авторкою. Карпатські гори, у яких ростуть афини, є втіленням стихії землі. Земля у символічному аспекті – це ґрунт, духовні опори, завдяки яким формується особистість. Лірична героїня називає себе горянкою, а горяни – горді й сильні духом люди: «Тобі, горянці, / не плявдує драпавий драпак / тобі, зухвалице!.. / Тобі не файно / ні стодола, ні псечий ланци, / ні солодкі помії. Тобі навіглі – / сміх та фузія до чола, / та тальярки до шиї...» [Власта Власенко 2021, с. 88]. Жінка-горянка має сильний зв'язок із землею. Вона сама є втіленням стихії землі, такою ж багатогранною, ласкавою, плодючою: «пахне жовта марулька / по доци ніжна / жінка – брунька, / а ти думаєш – гришна... / столочена конюшинка, / червоні китички вдвоє, / жінка – дитинка, / а ти думаєш – воїн... / фузія до зап'ястя – / повна обійма. / жінку – щастям, / а ти думаєш – боєм» [Власта Власенко 2021, с. 118].

Стихія води найчастіше виявляє себе через образи річок, дощів, океану, снігу. Образ ріки є одним із найдревніших образів-символів. У фольклорно-міфологічних джерелах це сакральний топонім, що має розгалужену систему інтерпретацій. У віршах Влади Власенко ріка найчастіше є символом переходу в інші виміри буття подібно до античного міфу про річку Стікс, через яку Харон перевозив душі померлих людей. У поезії «Колись я замовлю...» вона спирається на цей античний міф, але своєрідно моделює мотив власної смерті, додаючи до образного ряду й християнських херувимів та серафимів – янголів із вищих чинів «небесної ієрархії»: «Колись / я замовлю / у серафимів і херувимів / блюз, щоб згадати тебе / в той момент, / коли Човен / на воду заходить... / Я озирюся на тебе, / і Харон нервує, / в нього ноги промерзли, старий картуз, / але він чекає, / і херувим повертає / весла / назад / на блюз» [Власта Власенко 2021, с. 108–109].

Річка – це зразок лімінальної образності, що конструює в тестах поетеси сферу містичного, по тойбічного простору. Приміром, у вірші «Все, що лишилося, – витерти втому...» лірична героїня звертається до човника (а це інструмент перетинання межі) з проханням відвезти її в інший вимір: «човнику, чуєш, вези мене далі, / там, де хоч хтось визирає мене / з тих півзабутих, дитинячих, з тих це / хто не спитає, чого я така... / ... човнику, відблиски чорного срібла – / там я за ними легка і тонка / ... так не була ти й нікому потрібна / в цьому великому світі така» [Власта Власенко 2021, с. 13].

Архетип води також символізує собою жіноче лоно, у якому формується дитина. Це безпечний простір, у якому спокійно, загишно. Тому душа ліричної героїні часто прагне віднайти спокій, поринувши у води теплого материного лона: «не можеш – падай / у темні води / на тихе дно / там білі риби / там

недотично / і неприсутньо / і все одно...» [Власта Власенко 2021, с. 37]. Іноді ріка символізує собою свободу й невловимість: «ніц не зробиш – така, не тримай за рукав, / бо і так відірвуся рікою» [Власта Власенко 2021, с. 65]. Символом очищення в текстах авторки є дощі. Дощ змиває все непотрібне й болюче, несправжнє: «...бо стою і мокну при стіні / у якусь свою заперта клітку, / і дешеvu вицвілу позлітку / з мене дощ змиває, і мені / в той момент здається, що жива, / що не маю на печаль причини...» [Власта Власенко 2021, с. 208–209].

Стихія вогню представлена в поезіях Влади Власенко в контексті космогонічних уявлень (солярна образність – «Коли небо дуже бігло то падало»); через символіку творчої праці як процесу натхнення, «горіння» («Літери блиснули...»); через мотив ініціації, посвячення в таємні знання («Спинися при ватрі...»); через проживання гострих психологічних станів («Я допалую ніч, я домислюю дощ...») тощо. Вогонь у карпатському просторі проявлено через образ ватри. Ватра в гуцульському міфосвіті відіграє важливу роль. Це символ життя, вівчарської праці, згуртованості. Ватра дарує тепло, захищає від хижаків. Мольфари робили різні ритуали на ватрі. Про це пише й поетеса у вірші «Та що ви, що ви, ідїть, не варто...», у якому моделюється образ гуцульської відьми – тієї, що «шепче на повну ватру» [Власта Власенко 2021, с. 57].

Образ сонця має цікаву варіацію в поезії «Коли небо дуже бігало то падало». Цей твір, на наш погляд, автобіографічний і передає дитячі спогади авторки. У вірші є сюжетність: у центрі зображення дівчинка, яка боляче вдарила ногу; сидючи на підвіконні, вона спостерігає за небом і дощем: «наші з небом синці розпухали однако, / ми плакали плакали / кожен по-своmu / а баба з нами сварилисі...» [Власта Власенко 2021, с. 214]. А потім «баба викочували небови сонце / а мені – білий хліб із повідлом / ми зустрічалися в калабані / і так і стояли: / небо з сонцем а я з хлібом / і дивилися одне одному в очі...» [Власта Власенко 2021, с. 214]. Дитячий спогад про бабину турботу асоціюється із сонцем як символом тепла, любові, життя. Таким чином, спостерігаємо, як солярний образ набуває психологічних характеристик і стає важливим елементом емоційно-настроєвої палітри тексту.

Архетип повітря в поезії Влади Власенко передусім пов'язаний із циклом дихання людини. Образи вдиху і видиху стають філософськими концептами, розгорнутими метафорами людського буття:

*в час непідробної зими
ти тільки й матимеш, небого,
що вдих господньої пїтьми
та видих імени людського*

[Власта Власенко 2021, с. 11].

У швидких ритмах сучасного життя іноді важливо стишитися, відчутти своє дихання. У поезії Влади Власенко ритміка вдиху і видиху сповільнена. Вони є екзистенційними фігурами, коли людина усвідомлено робить цикл дихання, відчуваючи його у своєму тілі. «Вдих господньої пїтьми» та «видих імени людського» – символи небесного, сакараль-

ного та земного.

Повітряну стихію представляє й образ вітру. У ліриці Влади Власенко він символізує собою свободу, вільний політ: «Мені хочеться плаття в хмари / у хмари-хмари! / всїлякі якісь без толку / мені хочеться звук гітари / і чари-бари / і яблука у подолку / щоб лице у південний вітер / у вітер-вітер!» [Власта Власенко 2021, с. 137].

Усі чотири першоснови буття – земля, вода, вогонь та повітря – є складниками міфологічного дискурсу збірки «Афіни». Вони розкривають авторський міфосвіт, що базується на народних віруваннях жителів Прикарпаття. Модель художнього світу, репрезентованого в поетичній книжці Влади Власенко, має міфологізовану основу, виростає із архетипів гуцульського-бойківського менталітету, доповнюється трансформацією античних, біблійних міфологем. Також варто наголосити, що у структуру текстів оригінально вплетені й ідеї східних віровчень, зокрема буддизму. Образ Будди творчо переосмислюється у вірші «Внутрішній Будда не хоче творитись...». Поезія має іронічний зміст і написана в постмодерністській стилістиці гри із смислами та словом: «Внутрішній Будда не хоче творитись, / внутрішній Будда у буді ночує, / каже: та ну тебе, як з тобов жити, / внутрішній Будда відверто нервує. / я обїцяю закрити гештальти, / я підготовую Будду елітно... / внутрішній Будда димить самокрутку, / більше не вірить, махає рукою...» [Власта Власенко 2021, с. 68].

У східній культурі, зокрема у філософії буддизму, важливим поняттям є «дзен», що означає досягнення стану просвітленості. Власта Власенко також творчо трансформує це поняття у вірші «Спав кіт...». У шумному світі, в одвічній суєті суєт дзену досяг тільки кіт, який спав, не чуючи звуків навколишнього світу й абстрагуючись від усього, що відбувалося довкола нього. Поетеса творить дуже насичену, зриму, об'ємну картину цього світу, у центрі якого спить тваринка: «Спав кіт / навколо копошився світ / старий когут ходив по сивих латах / диміла липа – ароматна лампа / і падав дим і цвіт / дим пах / цвіт біг / цвіт нагло цвів / світ умлівав / якби здурів / кіт собі спав... / кіт ніц не знав / він собі спав / дзен осягав – / балдів...» [Власта Власенко 2021, с. 63]. Вкраплення міфологем східної культури увиразнює авторську міфомодель, додає їй повноти.

Висновки. Отже, поезія Влади Власенко спирається на фольклорно-міфологічні традиції Прикарпаття, має філософське підґрунтя й культурологічну спрямованість. Вірші поетеси складають собою самобутню поетичну систему і творять оригінальний авторський міфосвіт. Осмислюючи проблеми людського буття в збірці «Афіни», письменниця використовує архетипи давньої слов'янської міфології, надаючи їм своєрідного трактування. Художній простір аналізованої книжки містить стихії води (образ річки, дощу), вогню (сонце, ватра, свіча), землі (гори, ліси, дерева), повітря (дихання, вітер). Гуцульсько-бойківський міфосвіт у творах авторки співіснує із біблійними, античними міфологемами, із категоріями та образністю східних

віровчень, зокрема буддизму (категорія «дзен»). Фольклорно-міфологічні мотиви трансформуються в художньо-філософські, набувають узагальнень і сприяють вираженню авторської концепції буття.

Твори Власти Власенко, репрезентовані в збірці «Афіни», є новаторськими, самобутніми, вони виявляють індивідуально-авторські способи реалізації різних міфологічних систем, візіонерський тип художнього мислення і є мистецьким досягненням сучасної української поезії. Художній доробок Власти Власенко – важлива частина українського письменства XXI століття, тому перспективність його дослідження незаперечна.

лізації різних міфологічних систем, візіонерський тип художнього мислення і є мистецьким досягненням сучасної української поезії. Художній доробок Власти Власенко – важлива частина українського письменства XXI століття, тому перспективність його дослідження незаперечна.

Література

1. Власенко Власта. Афіни: поезія. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 248 с.
2. Власта Власенко: «Діалект сам по собі – потужна, майже первісна енергетика» *Галицький кореспондент*. 2021. 1 квітня. URL: <https://gk-press.if.ua/vlasta-vlasenko-dialekt-sam-po-sobi-potuzhna-azh-majzhe-pervisna-energetyka/> (дата звернення 23.05.2023).
3. Власенко Власта. Святий вечір / Антологія Всеукраїнського конкурсу малої прози імені Івана Чендея: 2018–2022 / упоряд. Марія Чендей-Трещак. Ужгород: РІК-У, 2022. С.83–84.
4. Вірші з афинами і голос дрімби: Власта Власенко презентувала книжку поезій *Сайт видавництва Старого Лева* 2021. 22 вересня URL: <https://starylev.com.ua/news/virshi-z-afynamy-i-golosom-drymby-vlasta-vlasenko-prezentovala-knyzhku-poezii> (дата звернення 10.05.2023).
5. Галич У. На дні карпатського океану *Збруч*. 2021. 28 січня URL: <https://zbruc.eu/node/110277> (дата звернення 21.05.2023)
6. Голод Р. Дефіцитні «Згарди» (Власта Власенко. Згарди) *Слово і час*. Київ, 2019. № 8. С. 118–123.
7. Гурдуз А. Міфопоетична парадигма в українській та західноєвропейській «прозі про землю» кінця XIX – першої третини XX ст. Миколаїв: Вид-во МДУ імені Петра Могили, 2008. 216 с.
8. Клариса Пінкола Естес. Жінки, що біжать з вовками. Архетип Дикої жінки у міфах та легендах / Переклад з англійської Наталії Валевської. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 528 с.
9. Літературознавчий словник-довідник / [ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
10. Наливайко Д. Міфологія і сучасна література *Всесвіт*. 1980. № 2. С. 170–182.
11. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. 392 с.
12. Фоміна Г., Нямцу А. Міф і легенда у загальнокультурному просторі: Монографія. Чернівці: Рута, 2009. 239 с.
13. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів / Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., допов. Львів, 2001. С. 142–172.
14. Чир Н. «Я – підкорена миттю краплина тривоги...» (короткий есей про поетичну творчість Богдани Ковалюк до її 40-річного ювілею) *Народна воля*. 2011. 28 листопада. URL: <http://volya.if.ua/2011/11/ya---pidkorena-mytyu-kraplina-tryvohy/> (дата звернення 15.05.2023)

References

1. Vlasenko Vlasta (2021) Afyny: poeziia [Yafiny: poetry]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 248 s. [in Ukrainian].
2. Vlasta Vlasenko (2021) «Dialekt sam po sobi – potuzhna, maizhe pervisna enerhetyka» [«Dialect in itself is a powerful, almost primordial energy»]. *Halytskyi korespondent*. 1 kvitnia. URL: <https://gk-press.if.ua/vlasta-vlasenko-dialekt-sam-po-sobi-potuzhna-azh-majzhe-pervisna-energetyka/> (data zvernennia 23.05.2023) [in Ukrainian].
3. Vlasenko Vlasta (2022) Sviaty vechir [The Holy Evening] / Antolohiia vseukrainskoho konkursu maloi prozy imeni Ivana Chendeia: 2018–2022 / uporiad. Mariia Chendei-Treshchak. Uzhhorod: RIK-U. S.83–84 [in Ukrainian].
4. Virshi z afynamy i holos drymby: Vlasta Vlasenko prezentovala knyzhku poezii (2021) [Poems with yafins and the voice of a drimba: Vlasta Vlasenko presented a book of poems]. *Sait vydavnytstvo Staroho Leva*. 22 veresnia URL: <https://starylev.com.ua/news/virshi-z-afynamy-i-golosom-drymby-vlasta-vlasenko-prezentovala-knyzhku-poezii> (data zvernennia 10.05.2023) [in Ukrainian].
5. Halych U. (2021) Na dni karpatskoho okeanu [At the bottom of the Carpathian ocean]. *Zbruch*. 28 sichnia URL: <https://zbruc.eu/node/110277> (data zvernennia 21.05.2023) [in Ukrainian].
6. Holod R. (2019) Defitsytni «Zgardy» (Vlasta Vlasenko. Zgardy) [Deficient «Zgardy» (Vlasta Vlasenko. Zgardy)]. *Slovo i chas*. Kyiv. № 8. S. 118–123 [in Ukrainian].
7. Hurduz A. (2008) Mifopoetychna paradyhma v ukrainskii ta zakhidnoevropeiskii «prozi pro zemliu» kintsia KhIKh – pershoi tretyny KhKh st. [Mythopoetic paradigm in Ukrainian and Western European “prose about the land” of the end of the 19th – the first third of the 20th century]. Mykolaiv: Vyd-vo MDHU imeni Petra Mohyly. 216 s. [in Ukrainian].
8. Kларыsa Pinkola Estes (2019) Zhinky, shcho bizhat z vovkamy. Arkhetyp Dykoi zhinky u mifakh ta lehendakh [Women Who Run with the Wolves. The archetype of the Wild Woman in myths and legends] / Pereklad z anhliiskoi Natalii Valevskoi. Kyiv: Yakaboo Publishing. 528 s. [in Ukrainian].

9. Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk (2007) [Literary dictionary-reference] / [red. R. T. Hromiaka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka]. Kyiv: VTs «Akademii». 752 s. [in Ukrainian].
10. Nalyvaiko D. (1980) Mifolohiia i suchasna literatura [Mythology and modern literature]. *Vsesvit*. № 2. S. 170–182 [in Ukrainian].
11. Polishchuk Ya. (2002) Mifolohichniy horizont ukrainskoho modernizmu. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. 392 s. [in Ukrainian].
12. Fomina H., Niamtsu A. (2009) Mif i lehenda u zahalnokulturnomu prostori: Monohrafiia [Myth and legend in the general cultural space: Monograph]. Chernivtsi: Ruta. 239 s. [in Ukrainian].
13. Frai N. (2001) Arkhetypnyi analiz: teoriia mitiv [Archetypal analysis: theory of myths] / Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky KhKh st. / za red. Marii Zubrytskoi. 2-e vyd., dopov. Lviv. S. 142–172 [in Ukrainian].
14. Chyr N. (2011) «Ya – pidkorena myttiu kraplyna tryvohy...» (korotkyi esei pro poetychnu tvorchist Bohdany Kovaliuk do yii 40-rychnoho yuvileiu) [«I am a momentary drop of anxiety...» (a short essay on Bohdana Kovalyuk's poetic work for her 40th anniversary)]. *Narodna volia*. 28 lystopada. URL: <http://volya.if.ua/2011/11/ya---pidkorena-myttiu-kraplyna-tryvohy/> (data zvernennia 15.05.2023) [in Ukrainian].

MYTHOLOGY OF THE COLLECTION «BLUEBERRY» BY VLASTA VLASENKO

Abstract. The article analyses the collection of poems «Blueberry» by the modern Ukrainian poet Bohdana Kovaliuk, who works under the pseudonym Vlasta Vlasenko. Vlasta Vlasenko is a writer from the Carpathian region, a philologist by profession, a teacher, a public figure, and laureate of the Borys Necherda (2016) and Vasyl Stefanyk (2023) awards.

The purpose of the article is to reveal the mythology of the collection «Blueberry» (2021) by finding out the ways of artistic implementation of the myth in the structure of the author's poetic texts. To achieve the goal, the following tasks were performed: to reveal the mythological discourse of the collection «Blueberry» by Vlasta Vlasenko; to analyze the means of mythology; to determine the role of archetype images in the poems of the collection; to find out the specifics of the poetess's artistic thinking. The work is based on the achievements of modern studios for the study of mythology in literary texts, as well as on the techniques of the biographical, psychological, cultural and historical, hermeneutic method of analyzing works.

It is proved that Vlasta Vlasenko's work is based on the folklore and mythological traditions of the Carpathian region, has a philosophical basis and cultural orientation. The poems of the poetess constitute an original poetic system and create an original author's mythic world. Comprehending the problems of human existence in the collection «Blueberry», the writer uses the archetypes of ancient Slavic mythology, giving them a unique interpretation. The artistic space of Vlasta Vlasenko's book includes the elements of water (the image of a river, rain), fire (the sun, a fire, a candle), land (mountains, forests, trees), and air (wind). The Hutsul-Boiko mythic world in the author's works coexists with biblical and ancient mythologies, with the categories and imagery of Eastern religions, in particular Buddhism (the category of «Zen»). Folklore and mythological motifs are transformed into artistic and philosophical ones, acquire generalizations and contribute to the expression of the author's concept of existence. It is noted that the works of Vlasta Vlasenko, presented in the collection «Blueberry» are characterized by novelty, identity, original ways of implementing various mythological systems, a visionary type of artistic thinking and a significant achievement of modern Ukrainian poetry.

Keywords: Vlasta Vlasenko, modern poetry, mythology, mythopoetics, image-archetype, style, symbolism.

© Кузьма О., 2023 р.

Оксана Кузьма – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; oksana.kuzma@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1590-1624>

Oksana Kuzma – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Literature Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; oksana.kuzma@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-1590-1624>